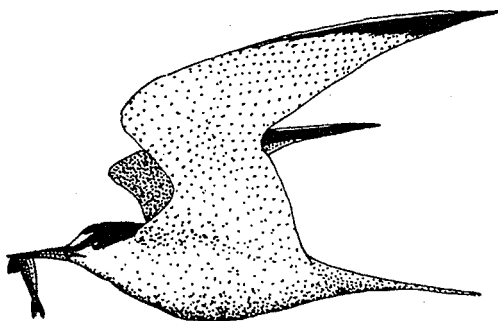

12364

Percentage zandspiering en sprot in het voedsel van adulte Dwergsternen en van begin juli uitgekomen jongen op de Hooge Plaatsen op drie tijdstippen in juli 1985.

Datum	Leeftijd	Zandspiering	Sprot
3.7	kuiken (n = 22)	86	14
	adult (n = 36)	17	83
10-12.7	kuiken (n = 139)	76	24
	adult (n = 21)	14	86
26.7	kuiken (n = 371)	30	70

stapelvoedsel vormen voor volwassen Dwergsternen. Deze voeren er ook hun meer dan vier à vijf dagen oude jongen hoofdzakelijk mee. Echter, voor jongen die laat in het seizoen worden geboren, blijft de beschikbaarheid van zandspiering in de eerste levensdagen van cruciale betekenis.

De broedresultaten van de Dwergsternen op de Hooge Platen waren slecht in 1985 en 1988. In het eerstgenoemde jaar was zandspiering schaars, in 1988 was er weinig sprot. Naar het zich laat aanzien, maken adulte Dwergsternen in de periode direct na het uitkomen van de eieren een, energetisch gezien, uitermate kritieke fase door. Er moet dan relatief veel energie worden besteed aan de voedselvoorziening van de jongen met zandspiering. Voor de volwassen vogels is het op dat moment van belang dat relatief grote vis (sprot, haring) in voldoende mate aanwezig is. Indien door schaarste van een van genoemde vissoorten het mannetje erg veel tijd nodig heeft om de kost voor zichzelf en zijn nakomelingen bij elkaar te krijgen, kan het vrouwtje door honger gedreven, de jongen verlaten. Deze kunnen dan door onderkoeling en honger sterven of aan meeuwen ten prooi vallen.

René Beijersbergen, J. F. de Millianostraat 28, 4511 Bresskens

Strandingen van zeevogels op de Nederlandse kust

KEES CAMPHUYSEN

Het onderzoek naar het voorkomen van olieslachtoffers op onze kust is niet nieuw. Al in de jaren vijftig en zestig werden tellingen van kadavers op het strand uitgevoerd en centraal opgeslagen. Sindsdien is het onderzoek, met de nodige onderbrekingen, overgegaan van het toenmalige Rijksinstituut voor Veldbiologisch Onderzoek ten

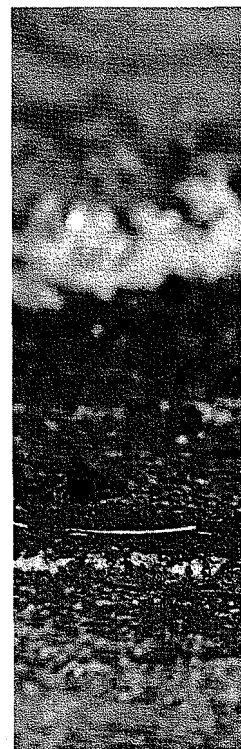
behoefte van het Natuurbehoud (RIVON), naar de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJN) en tenslotte in 1977 terechtgekomen bij het Nederlands Stookolieslachtoffer-Onderzoek (NSO). Van 1965 tot heden is elk jaar zo rond eind februari een telling van kadavers op het strand georganiseerd, waarbij een zo groot mogelijk gedeelte van de Nederlandse kust werd onderzocht. Deze telling sloot sinds 1972 bovendien aan op vergelijkbare tellingen in Groot-Brittannië, Frankrijk, België, BR Duitsland, Denemarken en soms ook Portugal en Noorwegen. Door internationale coördinatie van de *Royal Society for the Protection of Birds* (RSPB) werden de deelnemers steeds op de hoogte gehouden van elkaars resultaten. Sinds 1985 berust de internationale coördinatie bij de Deense *Oliefuglgrupper* en hebben de Britten verdere deelname helaas stopgezet.

In de jaren 1969-85 was het onderzoek door de inspanning van het NSO zeer intensief. Op verzoek van Vogelbescherming en de Stichting Werkgroep Noordzee zijn de resultaten van dit onderzoek op schrift gezet, waarbij tevens werd nagegaan wat er van zeevogelstrandingen in vroegere jaren, feitelijk vanaf het eerste gemelde olieslachtoffer, bekend is. Dit project wordt in 1989 afgerond met een lijvig rapport, waarin de publikaties over zeevogelstrandingen in Nederland vanaf 1915 zijn samengevat, de recente tellingen uitvoerig zijn geanalyseerd en waarin de Nederlandse cijfers ook met die uit omliggende landen worden vergeleken.

Het afgelopen jaar is de vaak weinig efficiënte werkwijze aangepast aan de bevindingen van de analyse van het oude materiaal. Er zijn plannen ontwikkeld om de tellingen van zeevogelkadavers op onze kust nog een flink aantal jaren voort te zetten. Met dit monitoring-project van het NSO wordt beoogd elke winter (november-april) van een zo groot mogelijk aantal trajecten ten minste eenmaal per maand gegevens te verzamelen. Voorts worden landelijke tellingen georganiseerd in december en februari en worden bepaalde kustgedeelten ook 's zomers onderzocht. In principe worden alle kadavers geregistreerd, dus inclusief duiven, zangvogels en (zee-)zoogdieren. Alleen de voor het onderzoek belangrijke soorten (zeevogels, duikers, futen, ganzen, eenden, steltlopers) worden nader bewerkt. Gegevens van andere soorten worden alleen opgeslagen, zodat deze voor belanghebbenden beschikbaar zijn. Het systeem is zo opgezet dat snel een recent overzicht kan worden geproduceerd van de stand van zaken. Tegelijk worden voor het onderzoek relevante bijzonderheden als weersomstandigheden, aanwezigheid van olie op zee en dergelijke bijgehouden. Bovendien wordt een nauw contact met de zeevogelwaarnemers aan de kust en op zee nagestreefd, zodat strandingen en voorkomen met elkaar kunnen worden vergeleken.

In de nabije toekomst staan ook diverse experimenten op het programma, eventueel in samenwerking met andere (regionale) verenigingen. Zo zal in de winter 1989/90 een verdriftingsexperiment worden uitgevoerd in samenwerking met de Vogelwerkgroep Schouwen-Duiveland, waarbij door het uitzetten van gemerkte kadavers op zee inzicht zal worden verkregen in bijvoorbeeld het verloop van strandingen en post-mortale oliebesmeuring.

In de loop der tijd is het accent van olie enigszins verschoven naar de vogels zelf. De oorzaak van deze verschuiving is de aanwijzing dat verscheidene strandingen, ofschoon met olie besmeurde zeevogels werden aangetroffen, maar ten dele door olievervuiling worden veroorzaakt. De "plotselinge" aanwezigheid van enorme

Zwarte Zeeëend (Piet Munst)

aantallen overwinterende Bocht (vgl *Limosa* 57: 15 strandtellingen vastgesteld dan ook belangrijke aanvullende strekken over het voorkeelige Noordzee. Een belasting dat het onderzoek nu uitgevoerd met systematische Langs de kust gebeurt dit nemers (CvZ) en op zee dteren van Rijkswatersta voor Onderzoek der Zee (verbetering dat de onder worden gepubliceerd in h met de CvZ wordt uitgeg

Uiteraard is een dergelijke veldwerk gebaat kers. Belangstellenden kunnen op onderstaand uitgewerkte gegevens van is in principe toegankelijk

C. J. Camphuysen, *Nederderzoek (NSO)*, Perim 12

Over geringde Kokr

KLAAS VAN DIJK

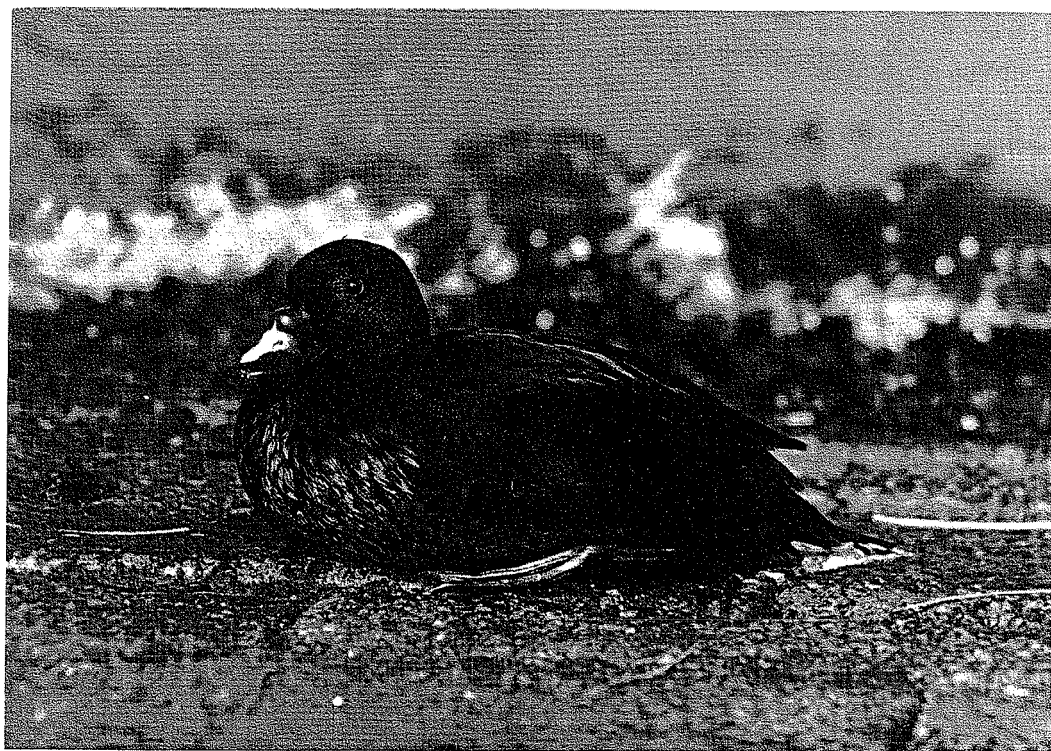
's Winters verblijven groten. Als men in een wille

I (RIVON), naar de Nederlandse studie (NJN) en tenslotte het Nederlands Stookolie-
Van 1965 tot heden is elk
elling van kadavers op het
een zo groot mogelijk ge-
t werd onderzocht. Deze
lien aan op vergelijkbare
Frankrijk, België, BR
ns ook Portugal en Noor-
oördinatie van de *Royal*
Birds (RSPB) werden de
te gehouden van elkaars
internationale coördina-
zen en hebben de Britten
ezet.

nderzoek door de inspan-
f. Op verzoek van Vogel-
rkgroep Noordzee zijn de
op schrift gezet, waarbij
in zeevogelstrandingen in
het eerste gemelde olie-
ct wordt in 1989 afgerond
le publikaties over zeevo-
naf 1915 zijn samengevat,
in geanalyseerd en waarin
die uit omringende landen

k weinig efficiënte werk-
ingen van de analyse van
annen ontwikkeld om de
op onze kust nog een flink
et dit monitoring-project
winter (november-april)
ntal trajecten ten minste
verzamelen. Voorts wor-
aniseerd in december en
stgedeelten ook 's zomers
en alle kadavers geregi-
angvogels en (zee-)zoog-
zoek belangrijke soorten
zen, eenden, steltlopers)
ens van andere soorten
at deze voor belanghe-
ysteem is zo opgezet dat
orden geproduceerd van
orden voor het onderzoek
ersomstandigheden, aan-
rgelijke bijgehouden. Bo-
t met de zeevogelwaarne-
streefd, zodat strandingen
ien worden vergeleken.
ook diverse experimenten
n samenwerking met an-
o zal in de winter 1989/90
den uitgevoerd in samen-
p Schouwen-Duiveland,
gemerkte kadavers op zee
bijvoorbeeld het verloop
e oliebesmeuring.

ccent van olie enigszins
f. De oorzaak van deze
at verscheidene strandin-
de zeevogels werden aan-
lievervuiling worden ver-
nwezigheid van enorme

Zwarte Zeeëend (Piet Munsterman). *Common Scoter Melanitta nigra*.

aantallen overwinterende zeevogels in de Zuidelijke Bocht (vgl. *Limosa* 57: 157-159) werd het eerst door de strandtellingen vastgesteld en een degelijk onderzoek zou dan ook belangrijke aanvullende informatie kunnen verstrekken over het voorkomen van zeevogels in de zuidelijke Noordzee. Een belangrijke voorwaarde is dan wel dat het onderzoek nu een aantal jaren parallel wordt uitgevoerd met systematische tellingen van zeevogels. Langs de kust gebeurt dit door de Club van Zeetrekwaarnemers (CvZ) en op zee door de CvZ, Dienst Getijdewateren van Rijkswaterstaat en het Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ). Het is dan ook een forse verbetering dat de onderzoekresultaten sinds twee jaar worden gepubliceerd in het periodiek *Sula*, dat te zamen met de CvZ wordt uitgegeven.

Uiteraard is een dergelijk project door het arbeidsintensieve veldwerk gebaat bij een groot aantal medewerkers. Belangstellenden kunnen met de NSO contact opnemen op onderstaand adres. Het archief waarin de uitgewerkte gegevens van 1969 tot heden zijn opgeslagen, is in principe toegankelijk voor derden.

C. J. Camphuysen, *Nederlands Stookolieslachtoffer-Onderzoek (NSO)*, Perim 127, 1503 GB Zaandam

Over geringde Kokmeeuwen in de stad

KLAAS VAN DIJK

's Winters verblijven grote groepen Kokmeeuwen in steden. Als men in een willekeurig park brood gaat voeren

aan eenden, dan komen er al snel krijsende meeuwen op af die ook een graantje proberen mee te pikken. Meestal zijn deze vogels niet schuw en de oplettende waarnemer zal zien dat er af en toe ook een geringd exemplaar rondstapt. Het blijkt mogelijk te zijn de inscripties op metalen of aluminium ringen te ontcijferen. In de stad Groningen wordt dit al vanaf 1978 gedaan met als doel inzicht te krijgen in factoren als herkomst, populatieopbouw, plaatstrouw en verblijfsduur.

Het aflezen van geringde Kokmeeuwen is geen sinecure. Kennis van de in verschillende landen gebruikte typen ringen en het opschrift is van essentieel belang. Er zijn ook landen die meer dan één type gebruiken. Meestal worden de meeuwen met voer gelokt. Met een kijker of met het blote oog wordt de groep afgezocht op ringen. De meeste ringen worden daarna met een telescoop op statief afgelezen. Het is daarbij zaak de ring aan alle kanten te bekijken omdat het opschrift rond de gehele ring loopt. Bij reeds bekende meeuwen kan men steunen op aanvullende informatie als type, positie en conditie van de ring, leeftijd, pootkleur en verenkleed. Tijdens vorst zijn er meer mogelijkheden voor het verrichten van waarnemingen. Dan staan de vogels vaak op het ijs te rusten en te poetsen. Tot op een afstand van c. 50 meter kunnen dan ringen worden afgelezen. In Groningen zijn in de laatste twee winters (augustus-april) 40-50 plaatsen eens in de één tot drie weken bezocht. In de voorafgaande winters was het onderzoek minder uitgebreid.

In Groningen zijn inmiddels uit zestien landen Kokmeeuwen gezien (zie tabel). In overeenstemming met gegevens uit andere bronnen komen de meeste uit landen rond de Oostzee. De kokmeeuwen die uit Nederland,